

ЗНЕСИЛЕНА ЗЕМЛЯ ПРОСИТЬ ЗАХИСТУ

У трьох районах Тернопільщини — Бережанському, Монастириському та Шумському, констатують учені, агроландшафти уже в критичному стані, а в Збаразькому доведені до катастрофічного. На тамтешніх сільгоспугіддях зафіксовано менше 15% видового біорізноманіття.

Однак, кажуть, ці негативні процеси можна зупинити. Передусім слід радикально послабити антропогенне навантаження на агроландшафти, яким загрожує деградація. Тобто докорінно змінити споживацьке ставлення до основи буття усього живого — землі. Зокрема, урізноманітнити сівозміни, частину зубожілих малопродуктивних земель відвести під пасовища, сіножаті, луки, ліси.

Але чи готові до такої «пожертви» нинішні орендарі, чи погодяться проміняти посіви пшениці, ріпаку на, скажімо, багаторічні трави? Адже сіно вже не потрібне — окремі агрохолдинги, як приміром «Мрія», «консолідувавши» десятки тисяч гектарів, не спромоглися відродити бодай одну тваринницьку ферму. Через те земля вже багато років не бачить органіки.

За інформацією лабораторії агрохімічної паспортизації земель Тернопільської філії Інституту охорони ґрунтів України, у 1990 році господарства області на кожен гектар ріллі вносили 12,6 тонни органічних добрив, а нині — лише 0,4 тонни. Наслідки не забарилися. Наприклад, середньозважений вміст гумусу в ґрунтах Монастириського району знизився до 2,25%, Бережанського — 2,52%. Зате помітно підвищився рівень мінералізації сільгоспугідь, четверта частина їх — закислені.

Та, схоже, це не особливо тривожить рільників, зокрема сільгосптоваровиробників, котрі орендують величезні земельні масиви. У них на першому плані не збереження і примноження родючості ґрунтів, а максимальні прибутки, які намагаються «витиснути» з кожного гектара, орієнтуючись на «вигідну» культуру.

Зіновій БЕЗКОРОВАЙНИЙ, заступник начальника Головного управління Держземагентства у Тернопільській області

— Власне, безсистемне та безгосподарське використання землі й знесило її, — переконаний заступник начальника головного управління Держземагентства у Тернопільській області Зіновій Безкоровайний. — Покласти цьому край мав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» від 2010 року. Він передбачав запровадження проектів землеустрою, де сівозміни мають еколого-економічне обґрунтування, також визначені заходи з охорони земель. Однак такі проекти поки що спромоглися виготовити лише 5 сільгосптоваровиробників, які використовують понад 100 га сільськогосподарських угідь. А в області більше 350 таких агропідприємств.

Серед головних причин, унаслідок яких закон, по суті, не працює, Зіновій Григорович вважає те, що вартість проектів землеустрою висока, а санкції за

їх ігнорування порівняно невеликі. Скажімо, вартість проекту сівозміни становить понад 40 тис. грн, а максимальний штраф за «саботаж» — 8,5 тис. гривень. Тому, хоч на сьогодні договори на складання проектів сівозмін уклали майже 160 агроформувань, справа не рухається.

Між іншим, нелегко дається ця робота землевпорядникам, бо земельні ділянки переважно розпоршені. Та й орендарі не вельми охоче надають вихідні дані, необхідні для виготовлення проектів. А великі агрохолдинги узагалі пішли своїм шляхом — створили дочірні фірми, які отримали ліцензії на землепорядну діяльність. Уклали між собою договори і замкнулися. Самі собі хазяї. У результаті — ні проектів сівозмін, ні нагляду за збереженням родючості ґрунтів.

— Тому слушною є ідея замінити механізм контролю за дотриманням науково обґрунтованих сівозмін з обов'язковою розробкою проектів землеустрою на декларування аграріями дотримання нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах, — вважає Зіновій Безкоровайний. — Однак має залишитися моніторинг з боку держави. Зрештою, не відмінена стаття 254 Кримінального кодексу України про відповідальність за безгосподарське використання земель, що спричинило тривале зниження або втрату їх родючості, виведення земель з сільськогосподарського обороту, змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту. Захистити землі від шкідливого антропогенного та природного впливу — це правовий обов'язок.

В останні десятиліття встановилася практика: товаровиробники, програмуючи врожаї, головним чином слідкують за співвідношенням у ґрунті основних елементів живлення — азоту, калію і фосфору. Мало кого обходить, що рік у рік зменшується органічна складова. Хоча відомо, що немає альтернативи внесенню гною, поля продовжують засипати міндобривами. Зокрема, завезеними із Заходу, які не завжди підходять нашим чорноземам. Отже, господарювати на землі без розвитку тваринницької галузі не можна. Раніше це було правило для всіх аграріїв, а нині рідко на те зважають.

Землевпорядники, каже Зіновій Григорович, все частіше стикаються з новими викликами часу. Наприклад, селяни із Шумського, Кременецького районів просять, аби на розпайованих землях сільськогосподарського призначення їм дозволили займатися лісовим господарством. Вважають, підстави для такої «спеціалізації» є — на їхніх земельних ділянках уже ростуть ялини, граби, берези... З'ясувалося, колишні орендарі давно покинули ті наділи, а обробляти їх самим літнім пайовикам несила. Отож, гадають, деревина принесе зиск, сподіваються пайовики.

Ще одна проблема подекуди вималювалася, коли торік проінвентаризували землі запасу та резерву сільських рад — серед 46 тисяч гектарів багато виявилось занедбаних. Зокрема, необхідно привести до ладу сільські пасовища.

Свого часу в Кобиловолоках Тербовлянського району місцеві жителі вирішили не розпайовувати вигін, а залишити у загальному користуванні громади. Але з роками колишні колгоспні ферми опустіли, поменшало худоби і в сільських дворах. Словом, частина пасовища не використовувалася, поросла бур'янами, вкрилася горбками мурашників.

Цю занедбану землю ціною чималих затрат викликався повернути до життя фермер. І тут громада згадала про «своє». Мовляв, якби ту площу розділили між собою, то кожному пайовикові додатково припало б ще 15 сотиків «на цибульку». Проте раз чоловік хоче там заробити, то готові до компромісу: нехай платить за користування тією землею не сільській раді (де вона числиться у запасі), а пайовикам. Отакий придумали «закон», аби тепер компенсувати начебто колись утрачену нагоду розширити власні землеволодіння.

Прикро, що громада роками байдуже спостерігала, як пасовище поступово поглинає чагарник. Нікому не спало на думку, що ця земля потребує догляду. Якщо її хоч раз у 7 років не переорати і залужити, то зміниться склад рослинності, полізуть будяки. І тоді взагалі ніякої користі.

То що передамо дітям?

Зенон МИХЛИК

Тернопільська область

